

ТЕХНОЛОГІЇ ТА ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНОЇ І ЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

УДК 37.025371.315:811.111

DOI: <http://doi.org/10.32589/2412-9283.40.2024.309796>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТУДЕНТСТВА

Пініч І. П.

iryana.pinich@knlu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-9203-1204>

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 19.04.2024. Рекомендовано до друку 01.06.2024.

Анотація. У статті запропоновано аналітичний огляд сучасних тенденцій навчання і розвитку соціально-емоційної й етичної компетентностей в академічних середовищах України і решти світу. Визначено пріоритетні ініціативи з упровадження стратегій розвитку емоційного інтелекту у вигляді фокусного та інтегрованого підходу. Запропоновано комбіноване, послідовне або одночасне застосування вказаних стратегій у навчанні на принципах інтегрованого контенту в навчанні іноземних мов (CLIL). Засновано на емпіричному матеріалі, отриманому автором у процесі викладання мовознавчої дисципліни “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід”, виокремлено перспективні технології розвитку емоційного інтелекту студентства на загальнопедагогічних засадах гуманності, інтеграції знань, інтерактивності й загальної комп’ютеризації, які виявляються в комплексних поєднаннях їх застосування.

Ключові слова: емоційний інтелект, технології навчання, CLIL, соціально-емоційні й етичні компетентності (СЕЕК), якісний аналіз емоційного забарвлення тексту.

Pinich I. Kyiv National Linguistic University

Modern Techniques of Developing Students’ Emotional Intelligence

Abstract. Introduction. The evolving role of social, emotional, and ethical learning (SEEL) necessitates the growth of its stakeholders in Ukrainian higher educational institutions. The lack of consistency and continuity in SEEL from secondary basic education to higher education calls for effective strategies to bridge the gap. **Purpose.** This article aims to investigate current trends for strategically organizing SEEL and to provide an inventory of optimal tools for its implementation in Ukrainian higher educational institutions. The objectives are outlined as follows: 1) provide an overview of world and Ukrainian SEEL practices; 2) outline existing strategies for cultivating students’ social, emotional, and ethical competencies (SEEC); 3) analyze and classify modern Content and Language Integrated Learning (CLIL) techniques for SEEC development and emotional intelligence (EI) cultivation. **Methods.** The paper relies on general scientific methods, such as synthesis, analysis, classification, and definition. **Results.** Empirical data gathered during the author’s online teaching of the elective Modern Linguistics of Emotions: An Integral Approach suggest that exposure to theoretical linguistic material on emotional communication enhances students’ awareness of culturally specific emotion manifestation patterns. CLIL technologies are proven to facilitate competencies in emotion recognition and granulation, based on the linguistic skills of Qualitative Emotion Analysis (QEA). **Conclusions.** Efforts for students’ SEEC development are supported by two major SEEL strategies: a stand-alone and an integral approach. The stand-alone strategy directly addresses SEEC issues by specialized training staff. The integral perspective considers competency development through interactive and reflective practices embedded in various disciplines. CLIL is identified as an efficient technology for integrating SEEL into higher educational programs.

Keywords: Emotional Intelligence, study technologies, CLIL, social, emotional, and ethical competencies (SEEC), Qualitative Emotion Analysis.

Постановка проблеми. Шляхи усвідомлення буття у сучасному світі визначаються науковим та повсякденним дискурсом сьогодення цілком у дусі сенсуалізму Дж. Локка та Дж. Берклі чи емпіризму Д. Юма на противагу класичному раціоналізму Р. Декарта або в продовження сучасної теорії розширеної свідомості (Slaby, 2014), а також емоційного мислення (Thagard, 2006). Визнання емоційного складника як невід’ємного компонента когнітивних здібностей становить сьогодні основу світорозуміння та, з огляду на конструкціоністську теорію емоцій (Barrett, 2017), підлягає формотворчим соціальним модифікаціям у суспільстві загалом та освітньому середовищі зокрема (див. Елькін, Марущенко & Масалітіна, 2021). Відповідно, високоморальні якості здобувачів освіти, такі як, людяність, взаємодопомога та взаємовиручка, а також емоційне піднесення в процесі пізнавальної діяльності, які відзначалися в рамках евідемонізму класичної педагогічної думки України минулого століття (Макаренко, 1953; Сухомлинський, 1977), все частіше піддають перегляду в сучасну добу уже з огляду утилітарної їх доцільності в розвитку соціальних, емоційних та етичних компетентностей (див. Боковець, 2022; Максѡм, 2020; Могиляста, 2021; Савонова, 2021; Січкара & Денисюк, 2020; Фурман, 2021).

Ця тенденція скеровується передовсім реформуванням середньої освіти в Україні з метою розвитку соціальної та громадянської компетентностей здобувачів та спирається на солідну нормативно-правову базу, покликану сприяти впровадженню соціально-емоційного навчання (Закон України “Про освіту” (2017); Закон України “Про загальну середню освіту” (2019); Державний стандарт початкової освіти (2018); Державний стандарт базової середньої освіти (2020); Професійний стандарт за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” (2020)).

Водночас, візування соціально-емоційної й етичної компетентностей (СЕЕК) як основоположних у переліку компетентностей Нового Професійного Стандарту вчителя, виказує наявну лакунарність відповідної фахової підготовки вчителів у закладах вищої освіти (Гриневич & Калашнікова, 2021, с. 46) за відсутності єдиного бачення механізмів такої підготовки. Відтак, вибір тематики пропонованого дослідження зумовлений актуальністю перегляду ролі розвитку емоційного інтелекту (ЕІ) у сучасному українському академічному просторі вищої школи. Потенціал упровадження дидактичних практик соціально-емоційного і етичного навчання (СЕЕН) вивчається з опертям на отриманий досвід викладання англійськомовної вибіркової мовознавчої дисципліни “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід”.

Обраний курс розроблений для магістрів Київського національного лінгвістичного університету і присвячений вивченню засадничих принципів дослідження етичної емоційної комунікації в сучасному англійськомовному дискурсі, розвитку умінь і навичок лінгвістичного аналізу емотивної компетенції мовців. До пріоритетних завдань курсу належать розвиток лінгвістичних, загальнонаукових, соціально-емоційних і етичних компетенцій студентів у стійкій довгостроковій перспективі. Саме тому в межах курсу розглядаються базові культурні особливості емоційної мовленнєвої поведінки, поняття емоційного інтелекту, емоційних сценаріїв та правил демонстрації емоційних переживань у англійськомовних полікультурних дискурсивних практиках.

Метою статті є визначення потенційних стратегій розвитку ЕІ здобувачів вищої освіти засобами інтердисциплінарних курсів з вивчення полікоректної емоційної комунікації, тому поставлені завдання передбачають: 1) огляд наявних зарубіжних та

вітчизняних практик СЕЕН; 2) виокремлення наявних стратегій розвитку ЕІ здобувачів у вищій школі; 3) надання характеристики сучасним технологіям розвитку СЕЕК.

Основні результати дослідження. Твердження про невіддільність емоційної комунікації від емотивної компетентності мовця (здатності до адекватного мовного вираження емоцій та відповідних риторичних здібностей до збудження емоційного відгуку в адресанта) передбачає тісний зв'язок мови, емоції та когніції. Відтак, питання механізмів взаємодії когнітивних процесів у вираженні та описові емоційних переживань засобами мови (Fooleen, 2012), а також впливу умінь і навичок адекватного сприйняття і маніфестації емоцій на академічну (Elias & Arnold, 2006) і професійну успішність були і залишаються актуальними і дотепер (Bar-On, 2006; Goleman, 1995; Salovey & Mayer, 1990). Така зацікавленість співвідношенням когнітивних здібностей та умінь ефективною емоційною взаємодією в академічному середовищі підкріплюється новими даними про вплив соціальних, культурних і особистісних чинників на розвиток СЕЕК, які, вочевидь, потребують додаткового вивчення.

Водночас, аналіз комплексу стратегій і методик навчання й розвитку СЕЕК у ВЗО України за допомогою мовних засобів наразі в акумулятивній стадії. Алгоритм навчання фокусується переважно на рефлексивних практиках розпізнавання власних емоцій, тому наукові розвідки звертаються передовсім до аналізу методичних технік розвитку ЕІ шляхом створення словників емоцій, ведення “щоденників емоцій”, а також дискурсивного аналізу переживань як у групових обговореннях на заняттях з іноземної мови (Zadorozhna, Datskiv & Levchuk, 2018), так і під час опису невербальних практик саморегуляції емоційних переживань (див. Січкара & Денисюк, 2020).

Комплекси завдань, спрямованих на вдосконалення соціально-перцептивних і рефлексивних аспектів комунікативної компетентності політкоректного емоційного спілкування, покликані розвивати інтроспективні здібності здобувачів для подальшої ефективною інтраперсональної комунікативної взаємодії. Вочевидь, такі комунікативні завдання під час занять з мовних дисциплін потребують систематичності їх використання, а також узгодження із чітко сформульованими програмними результатами навчання в межах тематичного плану із кожної конкретної мовної дисципліни. Відповідно, виникає потреба попередньої класифікації наявних та можливих стратегій СЕЕН у вищій школі.

2.1. Сучасні зарубіжні освітні програми соціально-емоційного і етичного навчання.

Оскільки до завдань статті не входить огляд історії впровадження та розвитку СЕЕН у країнах світу, зупинимося лише на конкретних, релевантних для дослідження результатах та перспективах уже сформованої на сьогодні традиції розвитку соціально-емоційних компетентностей здобувачів.

Загалом, можна стверджувати про дві основні тенденції залучення ініціатив з розвитку СЕЕК в освітні програми: у вигляді самостійного (stand-alone) та інтегрального (integrative) підходів. Згідно зі звітом незалежної експертизи Університету Бат (Велика Британія) за 2020 рік щодо освітньої політики забезпечення розвитку соціальних та емоційних навичок у Сполученому Королівстві, застосовуваними є обидва підходи (<https://www.nesta.org.uk/report/developing-social-and-emotional-skills-education-policy-and-practice-uk-home-nations/>). При цьому, в Англії і Північній Ірландії перевагу надають самостійному курсу СЕЕН, тоді як у Шотландії та Вельсі розроблено інноваційну програму інтеграції СЕЕН у навчальні плани різних академічних дисциплін.

Стратегія предметно-мовного інтегрованого навчання (Content and Language Integrated Learning) для СЕЕН, яку застосовують у Королівстві Іспанії в рамках програми Європейських секцій (European Sections Programme), виявила неабиякий потенціал розвитку соціально-емоційних компетентностей у курсах навчання французької та англійської мов як іноземних (див. Nieto, 2012).

Водночас університет Еморі (Атланта, США), за менторства фахівців якого розвиваються і поширюються СЕЕН в Україні, крім класичних самостійного й інтегрального, пропонує також консультативний підхід до розвитку соціально-емоційних компетентностей (див. SEE Learning, 2022, с. 2). У контексті “Нової української школи” (НУШ) консультативні заходи реалізують під час класної години та під час роботи гуртків (Елькін, 2023, с. 50), що цілком узгоджується із баченням авторів такого підходу, оскільки не вимагає великих затрат часу (сесії по 25 хвилин) та є альтернативним способом розвитку ЕІ учнівства.

Варто зазначити, що здебільшого стратегії з розвитку ЕІ зорієнтовані на дошкільну, молодшу та середню шкільні ланки освіти. Натомість розбудову ширшого кола стейкхолдерів СЕЕН у зарубіжних практиках (див. Рис. 1) убачають у залученні в процес освіти загальношкільного середовища, батьків й опікунів, а також соціальних спільнот за активної участі соціальних програм громадських та неприбуткових організацій, таких як CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning <https://casel.org>), незалежних інноваційних фондаций (NESTA <https://www.nesta.org.uk/>) та благодійних організацій (EIF <https://www.eif.org.uk/>), форумів (David P. Weikart Center for Youth Program Quality <https://forumfyi.org/weikartcenter/>), а також наукових проєктів (Blueprints for Healthy Youth Development (<https://www.blueprintsprograms.org/>)).

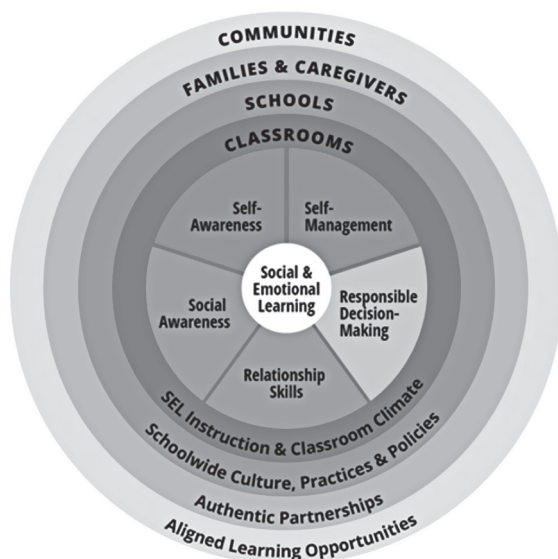

Рис. 1. Інтегральна модель компетентностей СЕЕН, стейкхолдерів СЕЕН та засобів корекційного навчання за програмами CASEL

Такі різнопланові інвестиції в некогнітивні навички дітей, на думку Нобелівського лауреата, соціального математика Джеймса Гекмана, безсумнівно, принеситимуть вигоду як для суспільства, так і для продуктивності робочої сили в майбутньому (Heckman & Masterov, 2007). Розвиток емоційних компетентностей, на думку вченого,

є виправданим вкладом для підвищення якості та продуктивності робочої сили, яких можна досягнути шляхом навчання мотивації, наполегливості та самоконтролю. Відтак, м'які навички (soft skills) становлять сьогодні порядок денний світового ринку праці і вимагають особливої уваги від суспільства та освітян.

2.2. *Затребувані soft skills (загальні компетентності) на сучасному ринку праці.*

За результатами Міжнародного економічного форуму у 2023 році, серед десяти перших позицій найпотрібніших навичок і умінь поряд із аналітичним та креативним мисленням визначено такі м'які навички, як стресостійкість, гнучкість і підвищена адаптивність, мотивація й самоаналіз, емпатія й активне слухання, допитливість і прагнення до безперервного навчання, надійність та уважність до деталей, лідерські здібності і навички соціального впливу (World Economic Forum (WEF), 2023, с. 38).

Тоді як успішність широкого кола працівників залежить, у тому числі, й від рівня сформованості їхніх м'яких навичок, особливої значущості набуває EI у сфері вищої освіти (Kadagidze, 2017), де навички міжособистісної взаємодії є критично важливими, адже, крім виявленого прямопропорційного зв'язку між рівнем EI та академічною успішністю (MacCann, Jiang, Brown, Double, Bucich, & Minbashian, 2020), фундаментальними для особистісного розвитку здобувачів є вміння ведення ефективної комунікації, управління командною та індивідуальною роботою й лідерські здібності. Перелічені вміння визначаються передовсім здатністю до розпізнавання власних та емоцій інших, до владнання конфліктів, мотивації й самомотивації, сприяння здоровому клімату співпраці, а також вибором власного викладацького стилю, підкріпленого захопливими презентаціями й переконливою комунікативною поведінкою.

Шляхи і засоби розвитку емоційного інтелекту у вищій школі.

В аналітичному огляді актуальних програм СЕЕН, виконаному Гарвардським відділом магістратури й аспірантури в галузі педагогічної освіти (Harvard Graduate School of Education (HGSE)) у 2022 році наголошено на потребі розвитку соціально-емоційних компетентностей молоді віком щонайменше до 25 років (Jones et al. 2022, с. 5). У звіті виокремлено п'ять наявних стратегій СЕЕН, які включають як локальні, так і глобальні рівні впровадження СЕЕН із наголосом на різні очікувані результати (ibid. с. 13–14):

1) *Програми розвитку СЕЕК* фокусують увагу на широкому або вузькому наборі компетенцій і покликані надавати студентам регулярну, цілеспрямовану та чітку інструкцію із соціальних та емоційних навичок за допомогою самостійних занять, організованих у певній визначеній послідовності.

2) *Програми інтегрованого контенту* сприяють розвитку соціальних та емоційних навичок через інтеграцію з іншими контентами (наприклад, академічними предметами, піклуванням про здоров'я, професійними навичками, спортом, мистецтвом, громадянською активністю тощо).

3) *Програми розвитку EI та викладацьких компетентностей СЕЕН дорослих* спрямовані на розвиток їхніх власних соціально-емоційних навичок, а також педагогічних умінь і навичок СЕЕН, що підтримують якісне навчання та розвиток.

4) *Програми поліпшення навчального середовища* мають організаційне спрямування навчального процесу задля створення сприятливих умов та добробуту студентів, їх соціального та емоційного розвитку, часто шляхом поліпшення класного і шкільного клімату, стосунків між студентами й викладачами, а також збільшення позитивної взаємодії між однолітками.

5) *Програми реформування організації навчання* поєднують елементи чотирьох інших підходів і мають на меті перетворити культуру та клімат навчального середовища шляхом системного підходу, який передбачає норми, очікування, політику, процедури та педагогічні підходи, що сприяють соціально-емоційному розвитку всіх учасників навчального процесу.

Вибір конкретної програми СЕЕН транслює цілісне бачення мети та очікуваних програмних результатів навчання в їхньому безпосередньому зв'язку із послідовним впровадженням відповідних стратегій розвитку СЕЕК.

3.1. Переваги та виклики впровадження стратегій розвитку ЕІ у вибіркові та обов'язкові компоненти освітніх програм

Альтернативним до фокусного впровадження окремих освітніх компонент, що мають на меті розвиток соціально-емоційних і етичних компетентностей, є навчання СЕЕК за методикою CLIL у програмах інтегрованого навчання (див. Nieto, 2012). У такому разі зміст навчального матеріалу мовної дисципліни складають інформаційні відомості про наявні підходи до вивчення та категоризації емоцій, їх вербального й невербального втілення, усвідомлення емоційних переживань, притаманних виучуваним мовам і культурам, риторичних засобів інтенсифікації внутрішніх переживань, комунікативних стратегій ескалації/деескалації негативних емоцій, когнітивних моделей гармонізації особистісних відчуттів із культурно-специфічними поведінковими моделями. Вибудова мета-системи знань про емоції передбачає опанування необхідною терміносистемою із усвідомленням сутності позначуваних понять. Таким чином, крім розвитку безпосередньо фахових компетентностей здобувачів освіти досягається ефект культивування їхніх світоглядних та поведінкових якостей, віддзеркалених, зокрема, у загальних компетентностях освітніх програм.

Відтак, у рамках інтегрованого СЕЕН розвиток ЕІ відбувається щонайменше у двох напрямках: 1) пропедевтичному, фокусному: коли первинною метою є підвищення обізнаності студентства з питань ЕІ засобами виучуваної мови та, власне, 2) інтегральному: коли шляхом розвитку фахових компетентностей у галузі філологічних досліджень, мовних і мовленнєвих компетентностей, здобувачі ознайомлюються із поняттям ЕІ, змістом актуальної для сьогодення галузі СЕЕН.

3.2. Фокусне навчання та стратегії CLIL розвитку ЕІ

Поєднання фокусного та інтегрованого напрямів СЕЕН створює подвійний ефект, впливаючи з одного боку на розвиток ЕІ студентства, а з іншого, на удосконалення їхніх професійних здібностей, мовної і мовленнєвої компетентностей, зокрема за рахунок розширення емоційного лексикону, системи знань про відповідні емпатичні синтаксичні мовні засоби, наявні дискурсивні тактики і стратегії створення сприятливого емоційного середовища й політкоректного подолання конфліктних ситуацій. Метою дисципліни "Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід" є підвищення рівня обізнаності студентства з провідних лінгвістичних підходів до вивчення вираження емоцій у мові і мовленні, усвідомлення їх тісного взаємозв'язку з мовою та мисленням, наявності когнітивних моделей знань про емоції в культурах світу, маніпулятивної ролі емоцій та можливостей зумисної емпатизації мовлення в риторичі сучасного дискурсу, усвідомлення та керування вираженням емоційних переживань, регламентованих політкоректними дискурсивними практиками.

Інтегральне бачення вираження емоційних переживань за допомогою системи мовних і мовленнєвих засобів (Пініч, 2021) передбачає звернення до таких лінгвістичних та суміжних з лінгвістикою дослідницьких перспектив, як: когнітивна лінгвістика, семантика, прагматика, дискурс аналіз, психологія, психолінгвістика, соціологія і соціолінгвістика. У фокусі дисципліни перебувають когнітивні механізми мовленнєвого творення та вплив різних емоційних станів на синтаксичне оформлення думок і вибір лексичних одиниць. Особливу увагу приділено вербальному втіленню емоційних переживань як на морфологічному, так і синтаксичному рівнях мови. Серед об'єктів вивчення – вербальні стратегії опису (тематизації) емоційних переживань: назви (лейбли) емоцій та образне їх вираження, експресивні мовленнєві акти, опис емоціогенних ситуацій. У тематичному плані курсу також запропоновано ознайомлення із поняттям емоційного синтаксису, синтаксичної емфазі, а також основними підходами до їх аналізу.

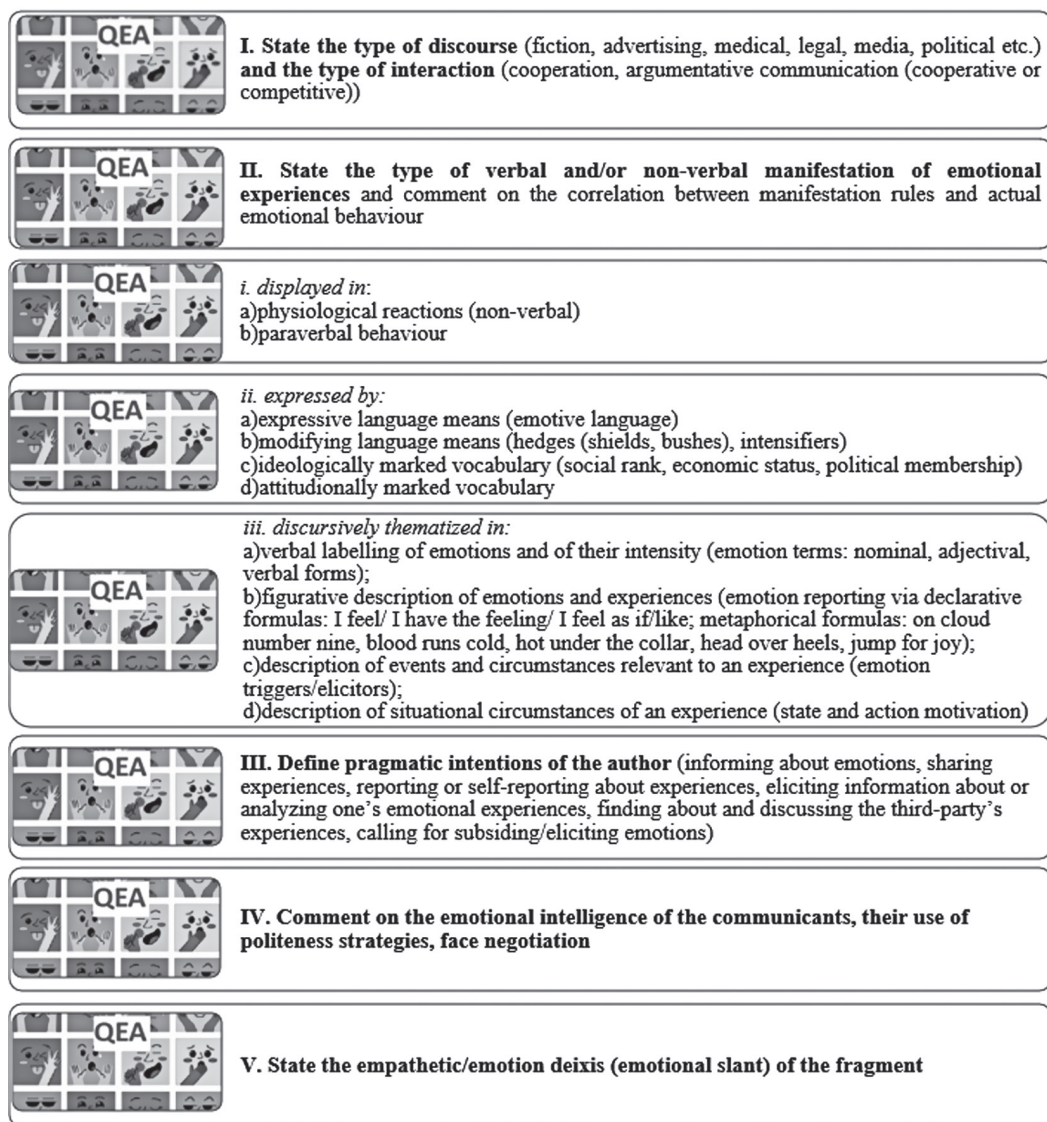

Рис. 2. Схема лінгвістичного аналізу емоційної дискурсивної взаємодії

Тоді як теоретичний аспект дисципліни цілеспрямовано забезпечує ефективність опанування фундаментальними знаннями про єдність вербального, соціо- та біогенетичного кодів екстеріоризації емоцій (див. Пініч, 2022), практичний бік занять передбачає навчання методики проведення якісного аналізу емоційної тональності (Qualitative Emotion Analysis – QEA) різножанрових текстів (Рис. 2).

Покроковий аналіз різноаспектних, вербальних і невербальних, виявів емоційних переживань, що передають засобами мови, побіжно нарощують потенціал до автоматичного розпізнавання емоційного забарвлення реальної комунікативної взаємодії через практики ідентифікації емоцій у художньому, кінематографічному, рекламному, політичному і новинному дискурсах.

У ході викладання дисципліни доведено доцільність залучення широкого контексту до визначення та аналізу емоційного середовища аналізованої комунікативної взаємодії і, відповідно, відтвореної у тексті емоційної тональності. Ці емпіричні дані підкріплюються також сучасними дослідженнями з когнітивістики емоцій у розширеній теорії концептуальної метафори, що охоплює біологічний, історичний і концептуально-ідеологічний аспекти усвідомлення емоцій (Kövecses, 2020), і в психології. Зокрема, комплексний аналіз процесів опанування категорійними знаннями про запозичені в англійській мові концепти емоцій з інших лінгвокультур виявив несамодостатність методики називання емоційних переживань (emotion labeling) і підтвердив розмаїття шляхів опанування знаннями про категоризацію емоційних переживань (див. Hoemann, Gendron & Barrett, 2023).

Відповідно, передумовою успішного засвоєння знань про лінгвокультурну специфіку вираження емоцій є вибір ефективних стратегій СЕЕН. Досягнення ж поставлених завдань здійснюється шляхом відбору релевантних дидактичних технік і засобів, які розглянемо нижче.

3.3. Загальні й конкретні технології розвитку ЕІ за допомогою інтегрального контенту

Технології навчання визначають як сукупність прийомів наукової організації праці викладача, за допомогою яких найкраще досягають поставлених навчальних цілей (Ніколаєва 2013, с. 125). Алгоритмізація процесу навчання дисципліни “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід” вирізняється наскрізністю з огляду на трирівневу організацію застосовуваних педагогічних технологій, адже ґрунтується на загальнопедагогічних, предметних та локальних засадах їх раціонального застосування.

Так, загальнопедагогічні технології спрямовані на досягнення результатів з навчання дисципліни, які узгоджені із програмними результатами освітньої програми, власне, як і перелік компетентностей, набутих у результаті навчання дисципліни. Конкретні предметні педагогічні технології застосовують у рамках цієї вибіркової теоретичної мовної дисципліни для реалізації конкретного навчального змісту, а локальні технології покликані вирішувати окремі дидактичні і виховні завдання в межах навчально-виховного процесу.

Оскільки локальні технології підпорядковані стратегіям і тактикам вищого порядку, представимо перелік актуальних для аналізованого курсу загальних і конкретних технологій згідно із сучасними класифікаціями (див. Горошкіна & Караман 2015; Ніколаєва 2013; Шевчук 2022; Balalaieva et al., 2023). Виокремлені технології (див. Табл. 1) організовано за критеріями: 1) засадничих принципів гуманності, 2) інтегральної організації знання, 3) інтерактивної навчальної взаємодії

та 4) активної цифровізації засобів навчання. Варто зазначити, що за характером організації навчання в курсі класично використано системи лекційного навчання та навчання в академічних групах. Крім того, застосування виокремлених технологій є релевантним як для офлайн-, так і онлайн-форматів навчання, що уможливує також залучення технологій комбінованого навчання СЕЕК. Останні, однак, дотепер не були апробовані в курсі означеної дисципліни та потребують додаткового вивчення.

Таблиця 1

Технології навчання СЕЕК

Загальні педагогічні технології	Конкретні педагогічні технології
✓ <i>гуманістичні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Технології співпраці ✓ Емпатійного спілкування ✓ Створення сприятливого навчального середовища
✓ <i>інтеграційні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Діалог культур ✓ Інтегроване навчання ✓ Імітаційні технології соціалізації
✓ <i>інтерактивні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Політкоректного обговорення дискусійних питань ✓ Проблемного навчання ✓ Проєктного навчання ✓ Навчання з використанням опор
✓ <i>інформаційно-комп'ютерні</i>	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Інформаційно-комунікаційні технології ✓ Диференційованого навчання ✓ Індивідуалізованого навчання ✓ Групового навчання

Виокремлені дидактичні технології є критичними для СЕЕНу межах курсу “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід” та вирізняються взаємозумовленістю, взаємозалежністю й взаємопроникністю, відтак їх застосовують комплексно в рамках стратегії інтегрованого контенту. Керівним принципом є принцип гуманного навчання, а серед основних поєднань технологій домінантними в курсі обрано діади, подані в таблиці (див. Табл. 2):

Таблиця 2

Комплексні технології СЕЕН

Комплексні технології СЕЕН	Основні засади комплексних технологій СЕЕН	Короткий опис принципів застосування комплексних технологій СЕЕН
Гуманістичні + Інтерактивні	<ul style="list-style-type: none"> - взаємоповага, взаємопідтримка, взаєморозуміння - колективність навчання у фіксованих командах та навчання в ротаційних групах - ефективність розподілу обов'язків у командах - спільне управління процесом перебігу взаємодії 	командна робота, спільний конструктивний аналіз та розв'язання проблемних ситуацій, мозковий штурм, політкоректні наукові обговорення, командні презентації, залучення аудиторії до спільної взаємодії, активне слухання, аргументований аналіз виступів колег

<p>Гуманістичні + Інтеграційні</p>	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлення єдності мови, емоцій і культурних особливостей емоційної поведінки - повага до відмінностей та розбіжностей у вияві емоцій представниками різних культурно-мовних спільнот - емоційна і лінгвосціокультурна компетентність - інтеграція знань з інших релевантних соціально-гуманітарних дисциплін 	<p>інтердисциплінарні лекційні заняття, проектна робота з опертям на інформаційні, операційно-методологічні та організаційні принципи суміжних з дисципліною галузей знань, практична робота із визначенням текстової емоційної домінанти, рольові ігри та симуляції, аналіз конфліктних ситуацій, моделювання корегувань в емоційній мовленнєвій взаємодії з метою врегулювання й деескалації конфлікту</p>
<p>Інтеграційні + інтерактивні</p>	<ul style="list-style-type: none"> - міждисциплінарність і внутрішньодисциплінарність поглибленого вивчення механізмів емоційної комунікативної взаємодії - відкритість та гнучкість у застосуванні знань із суміжних дисциплін вивчення емоцій для вирішення практичних завдань - поєднання командних зусиль у вирішенні навчальних завдань - саморозвиток та мотивація до неперервного навчання 	<p>імітація дискусійних обговорень з розігруванням різних соціальних ролей (рольова гра) у відповідному мовно-культурному середовищі, практика полікультурної критики наукових здобутків та їх презентації, командні змагання з представлення додаткової інформації в рамках тематики науково-практичного заняття, спільне створення опор, проведення опитувань та анкетувань з метою самоперевірки та самомотивації до навчання</p>
<p>Інформаційно- комп'ютерні + інтерактивні</p>	<ul style="list-style-type: none"> - необмежений доступ до науково-дослідницької інформації - розвиток критичного мислення - розвиток технічної компетентності - адаптація та індивідуалізація навчання - продовження комунікації та співпраці в офлайн- та онлайн-форматах 	<p>використання комп'ютерних програм для навчання, змагання в рівні засвоєння інформації та самоперевірки засвоєння знань, здійснення рефлексій щодо успішності в окремих видах роботи, оцінка доцільності тематики заняття, самооцінка загального емоційного стану, самоаналіз впливу зовнішніх чинників на процес навчання</p>

Видове розмаїття технологій не обмежується окресленими комплексами і додатково визначається конкретними завданнями локального характеру, опис деяких із них запропоновано в наступному пункті.

3.4. *Форми, методи та засоби розвитку ЕІ в онлайн-курсах*

Упродовж останніх років викладання вибіркової компоненти “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід” здійснюється на корпоративній платформі *Teams*, що, з одного боку, почасти є визначальним у виборі методів, прийомів і засобів навчання, а з іншого окреслює деякі переваги викладання курсу у форматі онлайн.

Так, по-перше, вирізняється організація навчально-методичного комплексу у вигляді “інфохабу”, де всі навчальні матеріали, електронні посилання на альтернативні інформаційні ресурси, відео з тематики курсу, відеозаписи лекційних занять зберігаються у файлах навчальних команд та є постійно доступні здобувачам.

Спільний комунікаційний канал уможлиблює поточне спілкування як для оголошень, так і вирішення організаційних чи наукових дискусійних питань 24/7, а наявний інструментарій *Assignments* уможлиблює автоматизацію контрольних заходів у вигляді поточних завдань, післялекційних та тематичних онлайн-тестів.

По-друге, регулярне використання застосунку *Reflect* у поєднанні з іншими продуктами *Microsoft* уможлиблює самостійне навчання, дозволяє учасникам групи практикувати саморефлексію, розвиваючи уміння розпізнавати емоції, виражати емпатію, нарощувати політкоректний емоційний вокабуляр, розвивати самосвідомість і впевненість у собі. Водночас, викладач має змогу на постійній основі відстежувати загальний настрій і ставлення групи до окремих видів роботи, завдань, чіткості інструкцій, критеріїв оцінювання тощо, обговорювати деякі тенденційні ставлення, вносити відповідні зміни та модифікації в організацію навчально-виховного процесу.

Загалом електронний формат навчання виявив певні закономірності застосування інтегральної стратегії СЕЕН, виокремлені далі в наступних методах навчання.

3.4.1. Експозиція і практика

Лекції, презентації, демонстрації та сторітелінг (розповіді викладача) для передавання інформації слухачам і слухачкам становлять основний компонент експозиції знань із дисципліни. Зазначимо, що специфіка курсу заохочує альтернативні лекційні заняття у вигляді *багатоцільових лекцій*, що поєднують подачу матеріалу, його закріплення, застосування, повторення і контроль; *мінілекцій* з метою поєднання пояснення складних концепцій і власне практичного заняття задля активізації участі студентів; а також *лекцій-конференцій*, заснованих на презентації самостійної роботи учасників і учасниць курсу.

Використання прикладів із власного досвіду, із ситуацій, релевантних для вікової категорії академічної групи, а також візуалізація інформаційного повідомлення виявляються одними із найефективніших прийомів емоційного утримання аудиторії. Застосування ж педагогічної технології з використанням опертя у вигляді таких прийомів як побудова ментальної мапи (*mind mapping*) чи інфографіка є однаково ефективними як для викладу матеріалу, так і в мнемонічних прийомах організації учіння. Уміле поєднання лекційного і практичного методів ґрунтується на гуманно-особистісних засадах навчання і забезпечує інтерактивну взаємодію у навчальному просторі, мотивацію та активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентства, сприяє командній роботі.

3.4.2. Командна робота

Навички активного слухання, як і комунікативні навички, розвиваються переважно в умовах активної співпраці учасників навчально-виховного процесу за умови їх взаємоповаги і взаєморозуміння. Мозковий штурм, обмін ідеями, вирішення спільних завдань – це ті прийоми, що сприяють вибудові таких м'яких навичок як критичне мислення, креативність, адаптивність і гнучкість. Словесні методи навчання у формі обговорень, дискусій, спільної роботи із навчальним матеріалом вибудовують уміння аналізувати проблемні ситуації і вирішувати їх із урахуванням інтересів усіх сторін, правильно розподіляти обов'язки, брати відповідальність за власні рішення, ефективно розподіляти час задля досягнення поставлених цілей.

Створення сталих або ротаційних груп у проектній роботі та презентації результатів мінідосліджень із дисциплін суміжних із лінгвістикою емоцій, унаочнення отриманих висновків, активне долучення до обговорення інших груп та зворотний

зв'язок з аудиторією покликані згуртувати та навчити ефективно співпрацювати над досягненням спільної навчальної мети із залученням різноманітних галузей знань. Зокрема, застосований на заняттях прийом “науково-творчого альянсу”, що забезпечує реалізацію технології співпраці, виявляє стійку позитивну динаміку досягнення ефективної взаємодії в командній роботі дуетів чи тріо.

Долучення студентів до ознайомлення із розмаїттям наукових здобутків деяких сучасних соціальних наук прогнозує розвиток їх самомотивації до безперервного навчання і підвищення аналітичних здібностей.

3.4.3. Аналіз і експертиза

Уміння піддавати критичному аналізу інформацію, у тому числі щодо поведінкових сценаріїв людей є необхідним як для наукового й виробничого співробітництва, так і для лідерських здібностей майбутніх фахівців. Отримання ж чітких інструкцій щодо схеми аналітико-синтетичних процедур в об'єктивізації умовиводів про емоційний стан комунікантів (схема якісного аналізу емоційної тональності тексту), що за інших умов засновуються на інтуїтивних здогадках, додають упевненості дослідникам в процесі аналізу емоційної доміанти дискурсивних взаємодій.

Прийом рольової гри демонструє неабияку мотивацію студентів з метою підтвердження власного експертного статусу, а застосування знань із психології, соціології і лінгвістики в поєднанні із командною роботою відображають основи інтегральної й інтерактивної технологій.

Варто зазначити, що принципи імітації реальних професійних ситуацій сприяють розвитку емоційної та соціальної компетентностей й у веденні наукових дискусій, аналізі і відгуку на презентації колег, презентації власних дослідницьких здобутків. Ігровий компонент є доречним і в представленні ключових концептів за допомогою кроссенсів і для окремої категорії методів, що належать до технології ед'ютейнмент у комп'ютерному навчанні.

3.4.4. Віртуальне навчання

Розмаїття продукції *Microsoft* у поєднанні із застосунком *Reflect*, спрямованим на розвиток СЕЕК, становить багатий арсенал засобів самоосвіти для розвитку ЕІ здобувачів. Віртуальне навчання на ігровій навчальній платформі *Kahoot!* та *Minecraft Education* забезпечують захопливу та інформативну подорож у вивченні різноманітних позначень психічних переживань, виявів когнітивних моделей поведінки, притаманної носіям англосмовної лінгвокультури, сценаріїв управління інтенсивними переживаннями. Відео навчально-розважального характеру про емоційні переживання на *All the Feels Microsoft Education* (інструмент, що постійно розвиває та збагачує свій відеоконтент) та підкріплення інформаційних ресурсів за допомогою *Flір* покликані підвищувати обізнаність усіх зацікавлених у СЕЕН. Перевагою цього формату навчання є індивідуалізація як з огляду обсягу та змісту навчально-розважального контенту, так і з огляду часових рамок комп'ютерного навчання. Комп'ютерні технології для здобуття знань можна використовувати і як інструмент самостійної роботи, і під час занять у реальному часі.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Огляд зарубіжних і вітчизняних практик навчання і розвитку соціально-етичних і емотивних компетентностей виявив основні ініціативи впровадження СЕЕН в академічному середовищі: у вигляді самостійного (фокусного) та інтегрального підходів. Однією із найоптимальніших

вбачається стратегія вмілого поєднання інтегрального та фокусного підходів до СЕЕН, що передбачає залучення до змістового наповнення навчальних компонентів, системи емотивних знань, умінь і навичок, сумісних із культурно-прийнятною емоційною поведінкою певної лінгвоспільноти, що, у результаті, покликане сприяти загальному розвитку ЕІ студентства. Таким чином, визначені часовими рамками навчальні цілі нарощення політкоректного емоційного лексикону, опанування системи емфатичних синтаксичних мовних засобів, а також дискурсивної стратегічної організації сприятливого емоційного фону взаємодії, як власне і лінгвістичний аналіз емоційної комунікації, становлять водночас завдання для довготривалого розвитку ЕІ серед студентства.

Технології навчання і розвитку СЕЕК засновуються на загальнопедагогічних принципах гуманності, інтеграції знань, інтерактивності й загальної комп'ютеризації та знаходять свій вияв у комплексних поєднаннях їх застосування. Емпіричні дані, отримані в процесі онлайн-викладання вибіркової мовознавчої дисципліни “Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід”, виявив такі ефективні методи навчання СЕЕК: експозиція і практика, командна робота, аналіз і експертиза, віртуальне навчання і самоосвіта.

Подальше звернення до отриманої аналітико-оглядової інформації в дослідженні поряд із окресленими технологіями СЕЕН, отриманої емпіричним шляхом, відкривають потенціальний простір для подальших студій та дискусій у сфері розвитку ЕІ здобувачів ВЗО.

ЛІТЕРАТУРА

- Боковець, О. І. (2022). Емоційний інтелект як ресурс психічного здоров'я. *Габітус*, 37, 68–75.
- Горошкіна, О., & Караман, С. (Ред.). (2015). *Практикум з методики навчання мовознавчих дисциплін у вищій школі : навчальний посібник*. Видавництво Київського університету імені Бориса Грінченка.
- Гриневич, Л., & Калашнікова, С. (Ред.). (2021). *Аналітичний огляд “Можливості для реалізації соціально-емоційного навчання” в рамках реформи “Нова Українська Школа”*. Видавнича група “Шкільний світ”.
- Елькін, О. Б. (2023). Соціально-емоційне навчання як затребувана практика формування м'яких навичок учнівства: сучасні виклики та досвід України. *Соціальна робота та соціальна освіта*, 1(10), 42–56.
- Елькін, О., Марущенко, О., & Масалітіна, О. (Ред.). (2021). *Я (практикую) СЕЕН. Посібник для роботи з батьківством: навчально-методичний посібник*. Видавничий дім “Перше вересня”.
- Макаренко, А. С. (1953). *Прапори на бацитах*. Твори в семи томах. Том 3. Радянська школа.
- Максом, К. В. (2020). *Соціально-психологічні особливості розвитку емоційного інтелекту підлітків як чинник запобігання шкільному булінгу* [Дис. канд. психол. наук, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України] <http://psychology-naes-ua.institute/read/2128/>
- Могиляста, С. М. (2021). *Психолого-педагогічні засоби розвитку ЕІ старшокласників*. [Дис. канд. психол. наук, Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України]. <http://psychology-naes-ua.institute/read/2298/>
- Ніколаєва, С. Ю. (Ред.). (2013). *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів*. Ленвіт.

- Пініч, І. П. (2022). Вербальний, соціо- та біогенетичний коди екстеріоризації емоцій: афективно-дискурсивний підхід. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія "Філологічні науки", 1 (23), 142–152.*
- Пініч, І. П. (2021). Сучасна лінгвістика емоцій: інтегральний підхід. *Вчені записки Таврійського Національного Університету імені В.І. Вернадського. Серія "Філологія. Журналістика", Т. 32 (71), № 2, 1–7.*
- Савонова, Г. І. (2021). *Розвиток емоційного інтелекту в закладі загальної середньої школи.* Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.
- Січкач, С. А., & Денисюк, І. А. (2020). Алгоритм формування емоційної компетентності та емоційного інтелекту засобами української мови. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія, 46 (II), 127–131.*
- Сухомлинський, В. О. (1977). *Школа радості.* Вибрані твори в п'яти томах. Том третій (с.53–61). Радянська школа.
- Фурман, В. (2021). Психологічні практики розвитку емоційного інтелекту особистості. *Вісник Львівського університету. Серія Психологічні науки, 10, 186–192.*
- Шевчук, С. С. (2022). *Сучасні освітні технології у професійній підготовці кваліфікованих робітників: навчально-методичний посібник.* БІНПО ДЗВО "УМО" НАПНУ.
- Balalaieva, O., Mochan, T., Nryhorenko, T., Andreikova, I., Paltseva, V. & Podkovyoff, N. (2023). Innovative pedagogical technologies – the most important recourse in modernizing the training of a modern specialist. *Amazonia Investiga, 12(63), 67–76.*
- Barrett, L. F. (2017). The theory of constructed emotion: An active inference account of interoception and categorization. *Social Cognitive and Affective Neuroscience, 12(1), 1–23.*
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional social intelligence (ESI). In *Psicothem, 18, 13–25.*
- Brackett, M. A., & Rivers, S. E. (2014). Transforming students' lives with social and emotional learning. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International handbook of emotions in education* (pp. 368–388). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Elias, M. J., & Arnold, H. (Eds.). (2006). *The Educator's Guide to Emotional Intelligence and Academic Achievement: Social-Emotional Learning in the Classroom.* Corwin Press.
- Goleman, D. (1995) *Emotional intelligence.* Bantam Books.
- Foolen, A. (2012). The relevance of emotion for language and linguistics. In A. Foolen, U. M. Lüdtke, T. P. Racine, & J. Zlatev (Eds.), *Moving ourselves, moving others* (pp.347–368). John Benjamins Publishing.
- Heckman, J. J., & Masterov, D. V. (2007). The productivity argument for investing in young children. *Applied Economic Perspectives and Policy, 29, 446–493.*
- Hoemann, K., Gendron, M., & Barrett, L. F. (2023). Assessing the power of words to facilitate emotion category learning. *Affective Science, 3(1), 69–80.* doi: 10.1007/s42761-021-00084-4
- Jones, S. M., Brush, K. E., Wettje, S., Ramirez, Th., Poddar, A., Kannarr, A., Barnes, S. P., Hooper, A., Brion-Meisels, G., & Chng, E. (2022). *Navigating SEL from the inside out. Looking inside & across leading SEL programs: a practical resource for schools and OST providers.* The Harvard Graduate School of Education.
- Kadagidze, L. (2017). Benefits of Emotional Intelligence in Higher Education and Academic Leadership. Proceedings of the 7th Eurasian Multidisciplinary Forum, EMF 2017, 6-7 October, Tbilisi, Georgia.
- Khurshid, M A., Majoka, M. I., & Khan, M. S. (2018). Development of emotional intelligence of university students: an investigation of the effect of curricular activities-

- report measure of emotional intelligence. *Pakistan Journal of Distance & Online Learning*, *IV* (1), 215–234.
- Kövecses, Z. (2020). *Extended conceptual metaphor theory*. Cambridge University Press.
- MacCann, C., Jiang, Y., Brown, L. E. R., Double, K. S., Bucich, M., & Minbashian, A. (2020). Emotional intelligence predicts academic performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, *146*(2), 150–186. <https://doi.org/10.1037/bul0000219>
- Mestre, J. M., Guil, R., Lopes, P. N., Salovey, P., & Gil-Olarte, P. (2006). Emotional intelligence and social and academic adaptation to school. *Psicothema*, *18*, 112–117.
- Nieto, E. (2012). CLIL and the development of emotional competence. *Miscelánea: a journal of English and American studies*, *45*, 53–73.
- Pope, D. & Pool, L. D. (2018). Emotional intelligence in higher education. In L. D. Pool & E. Qualter (Eds.), *An Introduction to Emotional Intelligence* (pp.123–135). John Wiley and Sons Ltd.
- Pope, D., Roper, C., & Qualter, P. (2011). The influence of emotional intelligence on academic progress and achievement in UK university students. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, *37* (8), 907-918. [Doi.org/10.1080/02602938.2011.583981](https://doi.org/10.1080/02602938.2011.583981)
- Salovey, P. & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, *9*(3), 185–211.
- Slaby, J. (2014). Emotions and the extended mind. In Ch. von Scheve & M. Salmela (Eds.), *Collective Emotions: Perspectives from Psychology, Philosophy, and Sociology* (pp.32–46). Oxford University Press.
- Social, Emotional, and Ethical Learning: Educating the Heart and Mind* (High School Curriculum). (2022). Centre for Contemplative Studies and Compassion-Based Ethics. Emory University. Retrieved from https://strapi-cms.seelearning.emory.edu/uploads/HS_chapters_1_2_09684679b6.pdf
- Thagard, P. (2006). *Hot thought: Mechanisms and applications of emotional cognition*. The Massachusetts Institute of Technology Press.
- Zadorozhna, I., Datskiv, O., & Levchyk, N. (2018). Development of pre-service foreign languages teachers' emotional intelligence by means of reflection. *Advanced Education*, *10*, 62–68. doi.org/10.20535/2410-8286.144538
- World Economic Forum (2023). *Future jobs report 2023*. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>

REFERENCES

- Bokovets, O. I. (2022). Emotsiinyi intelekt yak resurs psykhychnoho zdorovia. *Habitus*, *37*, 68–75.
- Horoshkina, O., & Karaman, S. (Eds.). (2015). *Praktykum z metodyky navchannia movoznavchykh dystsyplin u vyshchii shkoli : navchalnyi posibnyk*. Vydavnytstvo Kyivskoho universytetu imeni Borysa Hrinchenka.
- Hrynevych, L., & Kalashnikova, S. (Eds.). (2021). *Analychnyi ohliad "Mozhlyvosti dlia realizatsii sotsialno-emotsiynoho navchannia" v ramkakh reformy "Nova Ukrainka Shkola"*. Vydavnycha hrupa "Shkilnyi svit".
- Elkin, O. B. (2023). Sotsialno-emotsiine navchannia yak zatrebuvana praktyka formuvannia miakykh navychok uchnivstva: suchasni vyklyky ta dosvid Ukrainy. *Sotsialna robota ta sotsialna osvita*, *1*(10), 42–56.
- Elkin, O., Marushchenko, O., & Masalitina, O. (Red.). (2021). *Ya (praktykuiiu) SEEN. Posibnyk dlia roboty z batkivstvom: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Vydavnychiy dim "Pershe veresnia".

- Makarenko, A. S. (1953). *Prapory na bashtakh*. Tvory v semy tomakh. Tom 3. “Radianska shkola”.
- Maksom, K. V. (2020). *Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti rozvytku emotsiinoho intelektu pidlitkiv yak chynnyk zapobihannia shkilnomu bulinhu*. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata psykholohichnykh nauk za spetsialnistiu 19.00.05 – sotsialna psykholohiia; psykholohiia sotsialnoi roboty – Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. <http://psychology-naes-ua.institute/read/2128/>
- Mohyliasta, S. M. (2021). *Psykhologo-pedahohichni zasoby rozvytku EI starshoklasnykiv*. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata psykholohichnykh nauk za spetsialnistiu 19.00.07 – pedahohichna ta vikova psykholohiia. – Instytut psykholohii imeni H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy. <http://psychology-naes-ua.institute/read/2298/>
- Nikolaieva, S. Iu. (Ed.). (2013). *Metodyka navchannia inozemnykh mov i kultur: teoriia i praktyka: pidruchnyk dlia studentiv klasychnykh, pedahohichnykh i linhvistychnykh universytetiv*. Lenvit.
- Pinich, I. P. (2022). Verbalny, sotsio- ta biohenetychnyi kody eksterioryzatsii emotsii: afektyvno-dyskursyvnyi pidkhid. *Visnyk universytetu imeni Alfreda Nobelia. Seriia “Filolohichni nauky”, 1 (23)*, 142–152.
- Pinich, I. P. (2021). Suchasna linhvistyka emotsii: intehralnyi pidkhid. “*Vcheni zapysky Tavriiskoho Natsionalnoho Universytetu imeni V.I. Vernadskoho*”, seriia “*Filolohiia. Zhurnalistyka*”, T. 32 (71), № 2, 1–7.
- Savonova, H. I. (2021). *Rozvytok emotsiinoho intelektu v zakladi zahalnoi serednoi shkoly*. Luhanskyi oblasnyi instytut pisliadyplomnoi pedahohichnoi osvity.
- Sichkar, S. A., & Denysiuk, I. A. (2020). Alhorytm formuvannia emotsiinoi kompetentnosti ta emotsiinoho intelektu zasobamy ukrainskoi movy. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Filolohiia*, 46 (II), 127–131.
- Sukhomlynskyi, V. O. (1977). *Shkola radosti*. Vybrani tvory v piaty tomakh. Tom tretii (ss.53–61). Radianska shkola.
- Furman, V. (2021). Psykholohichni praktyky rozvytku emotsiinoho intelektu osobystosti. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriia Psykholohichni Nauky*, 10, 186–192.
- Shevchuk, S. S. (2022). *Suchasni osviti tekhnolohii u profesiinii pidhotovtsi kvalifikovanykh robotnykiv: navchalno-metodychnyi posibnyk*. BINPO DZVO “UMO” NAPNU.
- Balalaieva, O., Mochan, T., Hryhorenko, T., Andreikova, I., Paltseva, V., & Podkovyoff, N. (2023). Innovative pedagogical technologies – the most important recourse in modernizing the training of a modern specialist. *Amazonia Investiga*, 12(63), 67–76.
- Barrett, L. F. (2017). The theory of constructed emotion: An active inference account of interoception and categorization. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 12(1), 1–23.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional social intelligence (ESI). *Psicothema*, 18, 13–25.
- Brackett, M. A., & Rivers, S. E. (2014). Transforming students’ lives with social and emotional learning. In R. Pekrun & L. Linnenbrink-Garcia (Eds.), *International handbook of emotions in education* (pp. 368–388). Routledge/Taylor & Francis Group.
- Elias, M. J., & Arnold, H. (Eds.). (2006). *The Educator’s Guide to Emotional Intelligence and Academic Achievement: Social-Emotional Learning in the Classroom*. Corwin Press.
- Goleman, D. (1995) *Emotional intelligence*. Bantam Books.
- Foolen, A. (2012). The relevance of emotion for language and linguistics. In A. Foolen, U. M. Lüdtke, T. P. Racine, & J. Zlatev (Eds.), *Moving ourselves, moving others* (pp.347–368). John Benjamins Publishing.

- Heckman, J. J. & Masterov, D. V. (2007). The productivity argument for investing in young children. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 29, 446–493.
- Hoemann, K., Gendron, M., & Barrett, L. F. (2023). Assessing the power of words to facilitate emotion category learning. *Affective Science*, 3(1), 69–80. doi: 10.1007/s42761-021-00084-4
- Jones, S.M., Brush, K.E., Wettje, S., Ramirez, Th., Poddar, A., Kannarr, A., Barnes, S. P., Hooper, A., Brion-Meisels, G., & Chng, E. (2022). *Navigating SEL from the inside out. Looking inside & across leading SEL programs: a practical resource for schools and OST providers*. The Harvard Graduate School of Education.
- Kadagidze, L. (2017). Benefits of Emotional Intelligence in Higher Education and Academic Leadership. Proceedings of the 7th Eurasian Multidisciplinary Forum, EMF 2017, 6-7 October, Tbilisi, Georgia.
- Khurshid, M A., Majoka, M. I., & Khan, M. S. (2018). Development of emotional intelligence of university students: an investigation of the effect of curricular activities-report measure of emotional intelligence. *Pakistan Journal of Distance & Online Learning, IV* (I), 215–234.
- Kövecses, Z. (2020). *Extended conceptual metaphor theory*. Cambridge University Press.
- MacCann, C., Jiang, Y., Brown, L. E. R., Double, K. S., Bucich, M., & Minbashian, A. (2020). Emotional intelligence predicts academic performance: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 146(2), 150–186. <https://doi.org/10.1037/bul0000219>
- Mestre, J. M., Guil, R., Lopes, P. N., Salovey, P., & Gil-Olarte, P. (2006). Emotional intelligence and social and academic adaptation to school. *Psicothema*, 18, 112–117.
- Nieto, E. (2012). CLIL and the development of emotional competence. *Miscelánea: a journal of English and American studies*, 45, 53–73.
- Pope, D. & Pool L. D. (2018). Emotional intelligence in higher education. In L. D. Pool & E. Qualter (Eds.), *An Introduction to Emotional Intelligence* (pp.123–135). John Wiley and Sons Ltd.
- Pope, D., Roper, C., & Qualter, P. (2011). The influence of emotional intelligence on academic progress and achievement in UK university students. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 37 (8), 907–918. [Doi.org/10.1080/02602938.2011.583981](https://doi.org/10.1080/02602938.2011.583981)
- Salovey, P., & Mayer, J. D. (1990). Emotional Intelligence. *Imagination, Cognition and Personality*, 9(3), 185–211.
- Slaby, J. (2014). Emotions and the extended mind. In Ch. von Scheve & M. Salmela (Eds.), *Collective Emotions: Perspectives from Psychology, Philosophy, and Sociology* (pp.32–46). Oxford University Press.
- Social, Emotional, and Ethical Learning: Educating the Heart and Mind* (High School Curriculum). (2022). Centre for Contemplative Studies and Compassion-Based Ethics. Emory University. Retrieved from https://strapi-cms.seelearning.emory.edu/uploads/HS_chapters_1_2_09684679b6.pdf
- Thagard, P. (2006). *Hot thought: Mechanisms and applications of emotional cognition*. The Massachusetts Institute of Technology Press.
- Zadorozhna, I., Datskiv, O., & Levchyk, N. (2018). Development of pre-service foreign languages teachers' emotional intelligence by means of reflection. *Advanced Education*, 10, 62–68. doi.org/10.20535/2410-8286.144538
- World Economic Forum (2023). *Future jobs report 2023*. World Economic Forum. Retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>